18

Gedenkboek

van die

Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton

deur

Ds. S. J. BOTHA

1915 — 1965

Uitgegee deur die Kerkraad

Woord Vooraf

NA VYFTIG JAAR van bestaan, is dit nodig vir 'n gemeente om terug te kyk en in Dankbare erkentlikheid teenoor God, vir sy lankmoedigheid en trou, voor Hom neer te buig. Want juis uit die verlede kan Gods trou ook afgelees word. Daarom is dit dan ook nodig dat die Nederduitsch Hervormde Gemeente van Standerton sy eerste halfeeu van bestaan feestelik sal herdenk, met dankbaarheid in die hart teenoor die Heer wat self Sy Kerk instand hou.

Waar met die herdenkingsfees ook die uitgee van 'n besondere publikasie gepaard gaan, was dit 'n besondere eer om 'n kort historiese oorsig van die eerste vyftig jaar van die bestaan van die Gemeente op te stel. Om verskillende redes egter is hierdie historiese oorsig eintlik niks anders as net die onderstreping van die belangrikste momente uit die lewe van die Gemeente oor die afgelope vyftig jaar nie en kan dit geensins op volledigheid aanspraak maak nie. Dit word egter tog aangebied in die hoop dat dit wel van waarde kan wees.

Mag dit so wees dat hierdie halfeeufeesvierings vir die gemeente tot aansporing sal dien om die roeping en taak van die Gemeente in die toekoms met nog groter toewyding aan te durf.

S. J. Botha

Primrose,
25 Oktober 1965.

Kerkraad 1965

Voor: P. J. Goosen, W. A. Potgieter, J. J. Dreyer (Skriba vir registrasie), M. J. Labuschagne (Skriba), Ds. J. A. Jacobs (Leraar), A. Alberts (Kassier), S. L. Riekert, J. T. v. d. Merwe.
Tweede ry: N. Wilken, C. J. Marais, J. M. Mahoney, D. van Jaarsveld, J. M. du Plooy, J. J. Lindeque, L. Marx, W. J. Pretorius, A. M. F. Roux, H. J. Badenhorst.
Derde ry: M. C. Pelser, C. J. v. Vuuren, J. v. d. Berg, M. v. Staden, C. Portwig, S. E. v. Rooyen, D. Portwig, W. v. Vuuren, G. H. Willemse (Hulp-kassier), G. J. v. Vuuren, P. A. Ras.
Vierde ry: D. Steyn, G. H. F. Fritze, A. A. Grobler, A. Joubert, W. Venter, P. A. Venter, G. McDonald, G. Stoop, C. M. Diedericks.
Agter: J. M. v. d. Sandt, I. Potgieter, C. M. Podges, M. A. M. Lombard, M. v. Staden, Dennis Mohoney.

Ds. J. A. Jacobs

Waardering

Graag wil ons, ons groot waardering en dank betuig teenoor ds. S. J. Botha vir die saamstel van hierdie gedenkboek. Ook ons opregte dank aan prof. dr. A. D. Pont vir sy aandeel aan hierdie werk.

Die gemeente het hoë waardering vir die noukeurige en duidelike wyse waarop ds. Botha die geskiedenis en veral die stigtingsjare van die gemeente beskryf het.

Ons wens hom alle seën toe op sy werk.

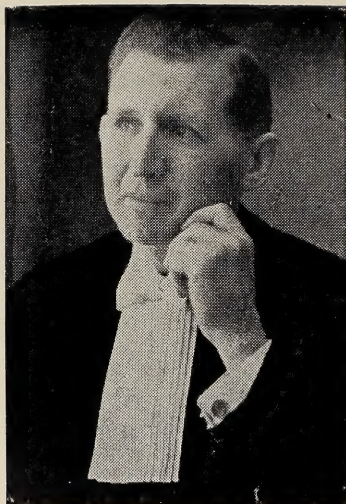
J. A. Jacobs

Standerton,
25 Oktober 1965.

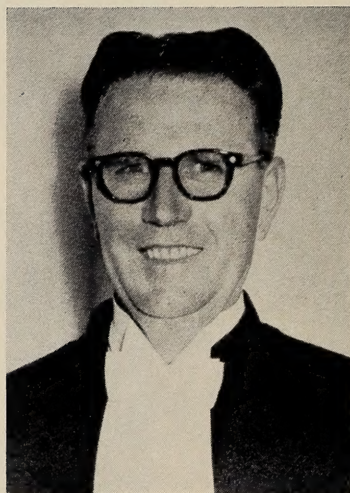
Vorige Predikante....

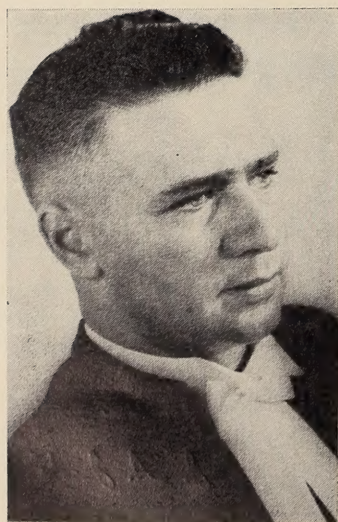
Ds. J. J. Prinsloo

Ds. T. F. J. Dreyer

Prof. dr. F. J. van Zyl

Ds. H. M. E. Dreyer

N.H.S.V. 1965

Voor: Mev. I. Labuschagné (Tesouriere), Mev. B. Riekert (Vise-voors.), Ds. J. A. Jacobs, Mev. R. Jacobs (Voorsitster), Mev. M. Marais, Mev. D. Podges (Vise-sekr.), Mev. S. McDona (Sekretaresse

Tweede ry: Mevv. L. Pretorius, M. Taljaard, S. Stoop, H. Goosen, J. Roux, J. Fritze, H. Pelzer, P. C. Portwig.

Derde ry: Mevv. M. de Meyer, H. Marais, J. v. Wyk, C. v. Rooyen, M. Marais, M. Dreyer, M. P. Bierman, D. Portwig.

Vierde ry: Mevv. T. v. Vuuren, M. Dreyer, S. Pretorius, T. Venter, J. Mahoney, D. v. Rooyen, G. C. Potgieter.

Vyfde ry: Mevv. P. v. Vuuren, D. v. Staden, K. Wilken, N. Willemse, S. v. Vuuren, M. Marx.

'n Oorsig van die Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton, 1915—1965

INLEIDING

Die huidige Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton was vroeër slegs 'n wyk van die huidige Nederduitsch Hervormde Gemeente Trichardtsfontein, wat op sy beurt aanvanklik wel as die Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton en later as die Nederduitsch Hervormde Gemeente Bethal bekend gestaan het en eers sedert 1919 amptelik in die Almanak van die Nederduitsch Hervormde Kerk opgeneem is as die Nederduitsch Hervormde Gemeente van Trichardtsfontein.

Om hierdie toedrag van sake reg te begryp, moet vir 'n oomblik sover teruggegaan word as 1870. In daardie jaar is die wyk Blesbokspruit by die gemeente Heidelberg ingelyf. Die wyk Blesbokspruit was in Oos-Transvaal in die omgewing van die huidige Bethal geleë.

As gevolg van die feit dat hierdie streke van Oos-Transvaal baie koud was en daar nie voldoende vuurmaakhout tevinde was nie, is Oos-Transvaal dan ook, met die kolonisering van die Oor-Vaalse gebied, die laaste bevolk. Hierdie dele, nl. die huidige distrikte Standerton, Bethal en Trichardtsfontein, is eers laat in die sestiger jare van die vorige eeu digter bewoon, veral deur intrekkers uit die noorde na die ontruiming van Schoemansdal in 1867. Die eerste ouderling van hierdie nuwe wyk was dan ook 'n intrekker uit die noorde en vantevore diaken in die Nederduitsch Hervormde Gemeente Zoutpansberg, naamlik P. W. Geyser. As diaken is D. P. J. van Schalkwyk gekies en hulle is op 24 Desember 1870 in hulle ampte bevestig.

'n Verdere opmerking wat gemaak moet word is dat die meerendeel van die inwoners van Oos-Transvaal tot die Nederduitsch Gereformeerde Kerk behoort het. Dit vanweë die feit dat Oos-Transvaal 'n tyd lank deel van die Republiek Lydenburg was, wat op Kerklike gebied onder die Kaapse Nederduitsch Gereformeerde Sinode gestaan het.

Op die Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk in die Zuid-Afrikaanse Republiek

van November 1879 kondig die skriba ds. N. J. van Warmelo aan dat die owerheid die dorp Standerton tot 'n afsonderlike distrik verklaar het. Dit het ook die wyk Blesbokspruit ingesluit. Die Vergadering het toe ook besluit dat Standerton nou 'n selfstandige gemeente sou wees met die burgerlike grense ook as kerklike grense. Die predikant van Heidelberg sou konsulent wees in die nuwe gemeente, met die predikant van Wakkerstroom as sy opvolger.

Op 22 November 1879 vind die eerste Kerkraadsvergadering van die nuwe gemeente plaas onder die voorsitterskap van die konsulent ds. N. J. van Warmelo. Die Ouderlinge op hierdie vergadering was P. W. Geyser, A. Jooste, D. P. J. van Schalkwyk en A. B. Wolmarans, en die diakens G. Engelbrecht, (Gzn), P. Bierman en J. J. Engelbrecht.

In hierdie nuwe gemeente Standerton was daar verskillende Kerkplekke, onder andere te Standerton self en te Trichardtsfontein. Vanweë die feit dat die eerste kerkgebou van die gemeente te Trichardtsfontein opgerig is en die grootste konsentrasie van gemeentelede nader aan Trichardtsfontein was, het die swaartepunt van die gemeente dan ook juis na Trichardtsfontein verskuif en het dit dan ook uiteindelik tot gevolg gehad dat die oorspronklike gemeente Standerton, die gemeente Trichardtsfontein geword het.

Aanvanklik was die plan egter wel dat Standerton die middelpunt van die gemeente sou word. Reeds op die eerste vergaderig van die Kerkraad op 22 November 1879 is aan ouderling Geyser en Diaken G. Engelbrecht volmag gegee om 'n kerkerf in die dorp Standerton, geskenk deur die heer A. Stander, op naam van die gemeente te transporteer. Op die Kerkraadsvergadering van 7 November 1881 is daar reeds sprake van Kerkbou vir die Wyk Blesbokspruit en dan word eintlik die nuwe gemeente bedoel. Daar word besluit dat die gemeente op die erns van so 'n saak attent gemaak sal word, totdat verdere stappe gedoen sal kan word.

Nou het dit egter gebeur dat die here Peel en Laing 'n stuk grond op Trichardtsfontein vir die bou van 'n Kerk aan die gemeente geskenk het en word as boukommissie, vir oprigting van 'n kerkgebou op hierdie stuk grond, die volgende persone aangestel; D. P. J. van Schalkwyk, G. L. J. van Nieuwenhuizen, Jan Engelbrecht, G. P. Pretorius, Theod. Meyer, P. A. Kruger en Thomas Owen Laing. Die hoeksteen van hierdie kerkgebou is op Maandag, 30 April 1883 gelê in teenwoordigheid van 'n groot aantal belangstellendes. Op 6 Desember 1884 kon die kerk ingewy word en is daar ook besluit dat ouderlinge elke eerste Sondag van die maand die eredienste sou lei. Met die oprigting en inwydig van hierdie kerkgebou is nou voorlopig nie voortgegaan met die planne om ook in Standerton self 'n kerkgebou op te rig nie. Waar die gemeente nou net hierdie een kerkgebou gehad het, het dit feitlik vanselfsprekend daarheen ontwikkel dat Trichartsfontein die swaartepunt van die gemeente sou word.

Veral na die hofuitspraak van 1893 in verband met die kerklike eiendomme van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton te Trichardtsfontein, is al hoe meer van die benaming Trichardtsfontein in plaas van Standerton vir die gemeente gebruik gemaak. Formeel het die gemeente egter nog die naam Standerton gedra.

Met verloop van tyd het dit egter nodig geword om ook te Standerton 'n kerkgebou op te rig. Dit vanweë die groei van die lidmatetal rondom Standerton, maar veral ook vanweë die feit dat die spoorlyn Durban-Johannesburg oor Standerton geloop het. Op 22 Januarie 1898 is die hoeksteen van 'n Kerkie dan ook te Standerton deur ds. M. J. Goddefroy gelê. Hierdie kerkie is eers in 1947 deur 'n nuwe vervang. Dit het dus nou beteken dat die gemeente Standerton (Trichardtsfontein) nou twee kerkgeboue gehad het naamlik te Standerton en te Trichardtsfontein. Trichardtsfontein het egter die sentrum van die ou gemeente Standerton gebly. Die feit dat die gemeente egter nou twee kerkgeboue gehad het, het egter vanself daartoe gelei dat die gemeente al hoe meer as twee afsonderlike gemeentes gesien is. Algaande het dit egter, vanweë die groei van die gemeente, al duideliker geword dat die gemeente in twee dele verdeel sou moes word. Hierdie afstigting het dan ook plaasgevind gedurende 1915 tydens die dienstyd van ds. J. J. Prinsloo J. sn. wat vanaf 1909 die ou gemeente Standerton bedien het.

DIE STIGTING VAN DIE HUIDIGE NEDERDUITSCH HERVORMDE GEMEENTE STANDERTON

Die presiese stigtingsdatum van die huidige Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton kan nie met sekerheid bepaal word nie, maar moet waarskynlik tussen 6 April en 18 Junie 1915 gesoek word.

Daar was egter reeds lank voor hierdie datum sprake van afstigting of verdeling van die ou gemeente Standerton (Trichardtsfontein). So is daar dan reeds op die gemeentevergadering van 26 April 1913 van die ou Standerton gemeente op voorstel van die heer W. van Manen 'n sogenaamde Verdelings Kommissie aangestel, bestaande uit drie Kerkraadslede en drie gemeentelede uit elkeen van die twee afdelings van die gemeente nl. Standerton en Trichardtfontein, met ds. J. J. Prinsloo as voorsitter. Hierdie Kommissie het opdrag ontvang om afstigting te ondersoek en voorstelle te doen in verband met die verdeling van die gemeente. Die Kommissie moes in Oktober 1913 sy bevindinge aan die gemeente voorlê.

Dit het egter nie voor 25 April 1914 gebeur dat weer oor afstigting gehandel is nie. De Verdelings Kommissie het by hierdie vergadering hulle aanbevelings voorgelê, wat ook deur die Gemeentevergadering bekragtig is. Volgens hierdie aanbevelings sou die gemeente Standerton in twee verdeel word in 'n noordelike en 'n suidelike deel, deur 'n Oos-Weslyn. Die noordelike deel sou bekend staan as die Nederduitsch Hervormde Gemeente Bethal en die suidelike deel as die Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton. Die gemeente Standerton sou die kerkgebou te Standerton en die erwe waarop die kerk gestaan het, as ook erf 261 te Standerton ontvang. Die gemeente Bethal sou die orige eiendomme van die ou gemeente Standerton ontvang en alle boeke behou en is dan ook gesien as die wettige voortsetting van die ou gemeente Standerton (Trichardtsfontein). Ook sou ds. J. J. Prinsloo in die gemeente Bethal bly.

Hoewel die afstigting nou deur hierdie besluit van die Gemeentevergadering moontlik gemaak is, het die afstigting nie werklikheid geword voor in 1915 nie. Trouens hierdie aanbevelings van die Verdelings Kommissie het eers op 22 Januarie 1916 voor die Kerkraad van die toe reeds afgestigte Nederduitsch Hervormde Gemeente van Standerton gedien en is toe ook aanvaar.

Waarom die afstigting na die besluit van die gemeentevergadering van April 1914 vertraag is, is nie duidelik nie. Dat die afstigting nie onmiddellik op hierdie besluit gevolg het nie, blyk op die Vergadering van die Oostelike Ring wat op 27 en 28 April 1915 te Trichardt gehou is. Op 'n vraag van die Ringsskriba, ds. L. E. Brandt, of die gemeente Trichardt en Standerton afge-

stig het, is geantwoord dat dit nog nie geskied het nie, maar dat die predikant aan die Ringsskriba kennis sal gee sodra afstigting plaasgevind het. Die Ringsvergadering het nie verder op die saak ingegaan nie en so het afstigting dan ook uitgebly.

Op 'n vergadering van die Ringskommissie van die Oostelike Ring op 10 Februarie 1915 te Johannesburg is aan die skriba opdrag gegee om aan die gemeente Standerton te vra om op die Ringsvergadering van 1915 met voorstelle te kom "omtrent die verdeling van die gemeente in de afdelingen Standerton en Trichardts, opdat deze afscheiding op de Ringsvergadering tot stand kon gebracht worden."

Die Ringsvergadering van die Oostelike Ring wat op 5 en 6 April 1915 te Heidelberg gesit het, het egter tog ook nie as meerdere vergadering wat wel daartoe bevoeg was, formeel en amptelik 'n gemeente afgestig nie. Die besluit wat die Ringsvergadering geneem het, het naamlik gelui:

„Gehoord het verslag van de afgevaardigden van Standerton, dat de gemeente Standerton verlangt in twee verdeeld te worden, besluit deze Ringsvergadering er by den Kerkeraad op aan te dringen de afscheiding zoo spoedig mogelyk door te zetten en draagt op aan de Ringskommissie, die gemeente af te stichten, zoodra kennis gegeven word dat de Kerkeraad overeengekomen is en benoemt een Consulent voor de cacante nieuwe gemeente."

Die Ringsvergadering het dus hier alleen maar by die Kerkraad van Standerton (Trichardtsfontein) aangedring dat afstigting wel so spoedig moontlik tot stand moet kom. Tot 'n formele afstigting van 'n afsonderlike gemeente met 'n eie Kerkraad het dit hier nie gekom nie.

Die formele stigting van die huidige gemeente Standerton het blykbaar nie lank na hierdie Ringsvergadering nie, wel plaasgevind. Dit blyk uit die notule van die Ringskommissie van die Oostelike Ring wat op 18 Junie 1915 te Johannesburg gehou is.

„Voorsitter bericht dat de gemeenten Standerton en Bethal nu afgesticht zyn. Het officiële bericht daarvan is nog niet by de scriba ingekomen."

Die formele stigtingsdatum van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Standerton moet dus gesoek word tussen 6 April en 18 Junie 1915. Die eerste amptelike Kerkraadsvergadering het egter nie plaasgevind voor 16 Oktober 1915 nie. Ds. J. van Belkum van Heidelberg het opgetree as konsulent en as skriba van die gemeente, terwyl die Kerkraad bestaan het uit ouderlinge G. J. Engelbrecht, P. W. Labuschagne, J. C. Heynecke, F. G. Wolmarans, M. L. J. Grobler, G. P. Lewis en diakens W. J. Engelbrecht, M. P. Gouws, J. G. Steyn, G. A. van Deventer en J. H. Pienaar.

Interessant is hier die feit dat ds. J. van Belkum sowel as voorsitter en skriba van die Kerkraad opgetree het. Vreemd was dit egter nie, want vanweë die feit dat die meeste mense nog maar swak geskryf het, het dit meermale gebeur dat die predikant ook nog die skribaat moes behartig. Hier kan byvoorbeeld gedink word aan ds. Dirk van der Hoff wat by geleentheid sowel voorsitter as skriba van die Algemene Kerkvergadering gewees het. Die eerste skriba van die gemeente Standerton was F. W. C. Labuschagne wat op 27 November 1920 gekies is en gedien het tot op 13 April 1923. Hy is opgevolg deur Diaken J. P. Visage wat egter nie lank gedien het nie en in 1924 reeds deur die heer Arie Visage opgevolg is, wat vir baie jare as skriba gedien het.

Op die eerste Kerkraadsvergadering is 'n Finansiële Kommissie aangewys bestaande uit ouderlinge M. L. J. Grobler en P. W. Labuschagne en diaken G. A. van Deventer. Die Konsulent ds. J. van Belkum sou een Sondag per maand in Standerton kom kerk hou.

DIE EERSTE JARE VAN DIE BESTAAN VAN DIE GEMEENTE TOT DIE KOMS VAN DS. T. F. J. DREYER.

Vanaf die stigting van die gemeente in 1915 tot 1924 met die bevestiging van prop. T. F. J. Dreyer as predikant van die gemeente, het die gemeente Standerton slegs vir ongeveer 'n jaar 'n eie predikant gehad in die persoon van ds. J. J. Prinsloo. Juis ook as gevolg van hierdie herderloosheid was die eerste aantal jare van die gemeente se bestaan moeilik en dinge wou maar net nie vlot nie.

Aangesien daar by afstigting ooreengekom is dat ds. J. J. Prinsloo by die ou gemeente, toe bekend as die Nederduitsch Hervormde Gemeente Bethal, sou bly, het hy op 23 Januarie 1916 afskeid geneem van die afgestigte gemeente met Hand. 20:32 as teks.

Vir die volgende aantal jare sou die gemeente dit moeilik hê sowel vanweë die feit dat geen eie predikant gekry kon word nie asook omdat die gemeente finansieël dikwels swaar gekry het en nie selfstandig kon beroep nie, maar telkens 'n kombinasie moes soek.

Die tekort aan predikante was een van die redes waarom die gemeente nie gou 'n eie predikant kon kry nie. So ernstig was hierdie probleem dat die Kerkraad in die vroeë twintiger jare op aanbeveling van prof. S. P. Engelbrecht self die moontlikheid oorweeg het, om soos in die vroeëre jare wel gebeur het, 'n predikant uit Holland te beroep. Daar is egter besluit dat aan die plaaslike predikante en studente voorkeur gegee sal word en dat 'n predikant net uit Holland laat kom sal word as alle pogings om hier 'n predikant te kry, sou misluk.

Reeds so vroeg as 22 Januarie 1916 het ds. J. van Belkum, die konsulent, op 'n Gemeentevergadering gewys op die tekort aan predikante en 'n beroep gedoen op ouers om hulle seuns vir die Evangeliediens beskikbaar te stel. Op daardie stadium was daar wel uit die gemeente Standerton 'n jong man in Holland, besig om homself vir die Evangeliediens te bekwaam. In sy oproep op die gemeente om hulle seuns te stuur om as predikante opgelei te word, het ds. Belkum ook na hierdie eerste student uit Standerton verwys:

„Hy (ds. Van Belkum) herinnert er aan dat de nu onlangs overleden zuster de Wed. G. J. Engelbrecht haar zoon S. P. Engelbrecht onder gebeden voor de E. dienst had gegeven en dat deze zoon zoo veel goed beloofde voor de Kerk."

Hierdie jong man sou slegs etlike jare later een van die eerste Professore word aan die Teologiese Fakulteit van die Universiteit van Pretoria, waar die Kerk se predikante opgelei is en waar hy ook meegehelp het aan die vorming van die meeste van die huidige predikante van die Nederduitsch Hervormde Kerk.

Op 19 Januarie 1917 is daar besluit om in kombinasie met Volksrust en Memel 'n predikant te beroep, teen 'n traktement van £400 per jaar. Die beroep is toe uitgebring op ds. J. J. Prinsloo, wat egter bedank het.

Daar het dus ongeveer twee jaar verloop sedert die stigting van die gemeente voordat vir die eerste keer beroep is. Dit sou egter nog twee jaar duur voordat 'n eie predikant die gemeente sou kon bedien.

Intussen het die gemeente onder die konsulent ds. Van Belkum, voortgegaan om sy skuldelas te verlig en finansiëel sterker te word. Gedurende April 1917 kon die Kerkraad dan ook daartoe oorgaan om 'n eie pastorie aan te koop. Vir die doel is die huis van 'n sekere John Thomas Wood vir die bedrag van £1,300 aangekoop.

Op 22 April 1919 is daar weer in kombinasie met Volksrust beroep en weer is ds. J. J. Prinsloo van Bethal (Trichardtsfontein) beroep. Hierdie keer het hy die beroep aangeneem en is hy op 13 April 1919 as eerste predikant van die gemeente Standerton in kombinasie met die gemeente Volksrust bevestig. Later is ook die gemeente Memel in hierdie kombinasie opgeneem. Ongelukkig egter was ds. Prinsloo se verblyf te Standerton van korte duur aangesien hy reeds vroeg in 1920 'n beroep na die gemeente Krugersdorp aangeneem het.

Na die vertrek van ds. Prinsloo het die Kerkraad twee-keer beroep, eers ds. G. E. Alers van Germiston en daarna ds. P. S. Grobler van Krugersdop, sonder sukses. Eers met die derde beroep, toe prop. T. F. J. Dreyer beroep is, is daar geslaag om weer 'n eie predikant te kry.

Intussen het proff. J. H. Greyvenstein en S. P. Engelbrecht en di. G. E. Alers, J. J. Prinsloo, P. S. Grobler en S. Vermooten so gereeld moontlik die gemeente besoek en bedien.

Hoewel die gemeente gedurende hierdie eerste bestaansjare vele probleme gehad het om te oorkom, veral op finansiële gebied, het dit tog nie gebeur dat die gemeente op geestelike gebied agteruit gegaan het nie. Mede as gevolg van die bearbeiding deur die konsulent en ander predikante en die toegewydheid van die kerkraad is die geestelike lewe van die gemeente lewend gehou, Veral het die kerkraad sy verantwoordelikheid teenoor die kinders en Jongmense besef en aanvaar soos blyk uit die feit dat die noodsaaklikheid van deeglike kategese beklemtoon is. Wat die jonger kinders aanbetref is sondagskole begin met broeder C. Wolmarans as superintendent. Kategese met die oog op die aflegging van belydenis van geloof is ook gereeld waargeneem. Verder is getrag om behalwe die nagmaalsvierings wat deur predikante gelei is, so gereeld moontlik dienste te hou, so nie deur 'n predikant nie, dan wel deur 'n ouderling.

Net soos wat dit dwarsdeur die land die geval was het ook die gemeente Standerton van sy lidmate moes afstaan aan die dood gedurende die griepepidemie van 1918-1919.

Met die amptelike erkenning van Afrikaans in 1922 deur die owerheid, het ook die kerkraad van Standerton op 7 Oktober 1922 besluit dat die skriba voortaan die notule in Afrikaans mag opstel.

DIE DIENSTYD VAN DS. T. F. J. DREYER
April 1924 tot Augustus 1942

Soos reeds genoem het die gemeente na die vertrek van sy eerste predikant ds. J. J. Prinsloo nie weer gou 'n eie predikant gehad nie, ten spyte van die feit dat wel beroep is. Die Kerkraad het egter op 24 November 1923 besluit om Prop. T. F. J. Dreyer wat toe pas sy studies voltooi het, te beroep en om dan ook te soek na 'n nabygeleë gemeente wat wou kombineer. Die aanvangstraktement sou £300 wees en die maksimum £400. Prop. Dreyer het hom hierdie beroep laat welgeval.

Na die mislukte pogings om met Trichardtsfontein 'n kombinasie te sluit het die gemeente Eendracht wel ingewillig om in kombinasie met Standerton te tree. Hierdie kombinasie het egter nie lank bly bestaan nie en is reeds teen die einde van 1926 ontbind. Die kombinasie het ontbind veral vanweë die feit dat die uitgestrektheid van die twee gemeentes dit moeilik gemaak het vir een predikant om altwee die gemeentes te behartig.

Onder blyke van baie groot belangstelling is prop. T. F. J. Dreyer toe op Saterdag, 19 April 1924 tot predikant georden en in Standerton bevestig waar hy vir 17 jaar lank vrugbaar sou arbei. Prof. S. P. Engelbrecht, wat die rede by die geleentheid gevoer het, het eiehandig die plegtigheid soos volg in die notuleboek opgeteken:

> „Op Zaterdagmorgen 19 April 1924 is de Eerwaarde Heer proponent Th. F. Dreyer geordend met de plechtige handoplegging tot predikant van de Nederduitsch Hervormde Kerk, door de weleerwaarde Heren Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, Pof. Dr. J. H. Greyvenstein, Ds. L. E. Brandt, Ds. S. Vermooten, Ds. A. J. G. Oosthuizen, Ds. H. Wolmarans, terwyl ook aanwesig was de Eerwaarde heer J. G. M. Dreyer, de tweeling broeder van de geordende en beroepen predikant van Lydenburg. Het kerkgebouw was helemaal gevuld, terwyl de plaatselyke overheid vertegenwoordigd was, alsmede de Gerf. Gemeente van Standerton, De Ned. Herv. of Ger. Gemeente en de Wesleyaanse Gemeente. De bevestigingspredikatie was gehouden door Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, die de bevestiging tevens geleid heeft."

Met die koms van ds. T. F. J. Dreyer na Standerton, het die gemeente 'n tydperk van bestendiging en groei betree. Ds. Dreyer kan dan ook met reg die argitek genoem word van die latere ontwikkeling van die gemeente Standerton. Want nie alleen sou ds. Dreyer vir 17 jaar lank daar bly arbei nie, maar ook het ds. en mevr. Dreyer hier baie waardevolle en vrugbare diens aan sowel die gemeente Standerton as aan die Nederduitsch Hervormde Kerk in sy geheel bewys. In 1934 het ds. Dreyer naamlik ook skriba van die Algemene Kerkvergadering geword, 'n dienswerk wat hy met onderskeiding tot in 1964 verrig het.

Met groot ywer en besondere werkkrag het ds. en mevr. Dreyer hulle taak in Standerton aangepak en uitgevoer. Dit het dan ook meermale gebeur dat die kerkraad ds. Dreyer moes vermaan om met die oog op sy eie gesondheid verlof te neem en het hom dan ook by geleentheid tot drie maande verlof aangebied. Hy het egter selde meer as twee weke verlof wou neem.

Die eerste taak wat ds. Dreyer ter hand geneem het was om die kerkskuld af te betaal. Dit was 'n besonder moeilike taak, daar die boere swaar jare beleef het, veral ook gedurende die depresiejare aan die begin van die dertiggerjare. Om die uitgawes van die gemeente so laag as moontlik te hou is daar onder andere besluit om minder afgevaardigdes na die meerdere vergaderings te stuur as waarop die gemeente geregtig was en ook om net in die allerdringendste gevalle hulp aan behoeftiges te verleen. Tog is dit deur die gemeente vermag om nie alleen die skuld te betaal nie, maar om ook nog ander sake aan te pak wat heelwat geld geverg het. So het die gemeente in Januarie 1925 sy eerste orrel aangekoop vir 'n bedrag van £101. In 1933 is op Morgenzon 'n kerkgebou aangekoop met die oog op toekomstige uitbreiding. In 1934 is daar 'n nuwe pastorie aangekoop wat £1400 meer gekos het as die verkoopsprys van die ou pastorie.

Hierby moet ook bedink word dat, hoewel die gemeente in kombinasie met die gemeente Eendracht beroep het, om so die finansiële las van die gemeente te verlig, die kombinasie reeds aan die einde van 1926 ontbind is en dat die gemeente Standerton nooit weer met 'n ander gemeente gekombineer het nie. Daar is wel in die loop van 1927 gepoog om eers met Bethal en later met Volksrust te kombineer. Egter sonder sukses. Wel het daar

selfs 'n afstigting plaasgevind toe Morgenzon op 21 November 1936 as afsonderlike gemeente afgestig is.

Nie alleen wat die finansies aanbetref was daar in die dienstyd van ds. Dreyer bestendiging en groei nie, ook op geestelike gebied kon die gemeente die vrugte van ywer en getrouheid van ds. Dreyer smaak.

Wat die lidmatetal betref, het daar ook groei plaasgevind. Met die koms van ds. Dreyer na Standerton in 1924 was die lidmatetal 400 en in 1941 was dit 610 terwyl die gemeente Morgenzon in 1936 afgestig het met 'n lidmatetal van 185.

Ook op die breër kerklike terrein het die gemeente sy deel probeer doen soos blyk uit die feit dat daar gereeld getrag is om kerklike instansies en fondse finansiëel en andersins te steun.

Ook mevr. Dreyer het haar plek langs haar man volgestaan. Nie alleen was sy vanaf 1924 tot 1940 orreliste van die gemeente nie, maar ook het sy met groot onderskeiding en erkenning opgetree as kassiere van die gemeente in 1941. Daar is dan ook op Rings- en Kerkraadsmeente in 1941. Daar is dan ook op R ings- en Kerkraadsvergaderings gewag gemaak van haar puik en gewaardeerde dienste.

In die jaar 1933 het ook die gemeente Standerton die ingebruikneming van die Bybel in Afrikaans kon vier. Op 'n kerkraadsvergadering van 19 Augustus 1933 het Diaken Paul Breytenbach beloof om 'n Afrikaanse Bybel aan die gemeente te gee om in die plek van die ou State Bybel te gebruik, terwyl Oudl. G. J. Engelbrecht aan die wyk te Morgenzon 'n Afrikaanse Bybel beloof het. In Standerton is daar egter reeds in 1929 'n begin gemaak om ook die Wet en Geloofsbelydenis wel in Afrikaans te lees — blykbaar wel met sukses.

Aan die simboliese ossewatrek in 1938 het die gemeente van Standerton ook deelname gehad. Die gemeente het onder andere gesamentlike dienste met die twee ander susterskerke gehad en het ook op 7 November 'n groot aandeel gehad in die luisterryke ontvangs en onthaal van die waens wat deur Standerton getrek het.

Daar was egter gedurende die dienstyd van ds. Dreyer ook die donker dae en jare in die lewe van die gemeente. Daar was, soos reeds genoem, die moeilike depressie jare toe die gemeente werklik swaar gekry het om finansieël kop bo water te hou. Deur groot opofferings van kerkraad en gemeente het hulle egter tog geslaag.

Aan die begin van 1933 is ouderlinge P. W. Labuschagne en P. Oberholzer oorlede, en gedurende 1941 het ook Ouderling Riekert heengegaan. Aldrie hierdie ouderlinge het vir baie jare die gemeente gedien en het ook die hoogste agting en waardering van die gemeente geniet.

Op 8 April 1938 moes ook ouderling Arie Visage, wat vanaf 17 Oktober 1924 die gemeente Standerton as skriba gedien het, die tuig weens gesondheidsredes neerlê. Uit erkentlikheid vir sy dienste is deur die kerkraad 'n Bybel as geskenk aan hom gegee. Hy is opgevolg deur Diaken J. J. P. C. L. Steyn, wat slegs 'n bietjie meer as een jaar gedien het, voordat hy op 21 Mei 1939 deur Diaken R. J. Coertze as skriba opgevolg is.

Die Tweede Wêreldoorlog wat teen die einde van 1939 uitgebreek het en ook heelwat gemoedere in Suid-Afrika gaande gemaak het, het ook oor Standerton sy skaduwee gegooi. Dit het dan ook in Junie 1940 vir ds. Dreyer nodig geword om op die Kerkraadsvergadering die broeders te vermaan om in die moeilike tye tog die vrede te bewaar en ware wagters op Simonsmure te wees.

Op 10 Mei 1941 is ds. Dreyer na die gemeente Heidelberg beroep. Dit was nou die tweede keer dat hy na Heidelberg beroep is, die eerste keer was reeds in 1928 toe hy die beroep daarheen bedank het. Ook nou het hy die beroep bedank. Toe die Kerkraad van Heidelberg hom weereens op 5 Junie 1941 met algemene stemme beroep het hy die beroep nie weer afgewys nie en op 23 Junie het hy sy besluit bekend gemaak.

Gedurende Augustus 1941 het hy onder blyke van groot belangstelling afskeid geneem van Standerton en op 30 Augustus is hy te Heidelberg deur sy tweelingbroer ds. J. G. M. Dreyer bevestig.

DIE DIENSTYD VAN DS. F. J. VAN ZYL

Januarie 1942 tot Januarie 1949.

Na 'n vakature van 'n paar maande het die Kerkraad met 'n beroep wat hulle op 3 Desember 1941 op ds. F. J. van Zyl van Johannesburg uitgebring het, geslaag en hy is teen die einde van Januarie 1942 in die Gemeente Standerton bevestig.

Die grootste enkele taak wat in die dienstyd van ds. Van Zyl aangepak en voltooi is, was die oprigting van 'n nuwe kerkgebou. Daar die voorbereidings en fondsinsameling vir die bou van die kerk gedurende die oorlogsjare en die jare kort na die beëindiging van die oorlog plaasgevind het en alles baie skaars en duur was, het dit die reeds moeilike taak van kerkbou nog moeiliker gemaak. Onder die bekwame en besielende leiding van ds. en mevr. Van Zyl is die een struikelblok na die ander egter uit die weg geruim totdat uiteindelik gebou kon word.

Die eerste keer dat amptelik op 'n Kerkraadsvergadeing van die bou van 'n nuwe Kerk gepraat is, was op die Kerkraadsvergadering van 17 April 1942 toe die reperasie van die ou kerkgebou vir die soveelste maal ter sprake gekom het. Die eerste keer dat op 'n Kerkraadsvergadering oor herstel van die ou kerkgebou gepraat is, was reeds op die eerste Kerkraadsvergadering van hierdie gemeente in 1915. Daarna is daar gereeld op Kerkraadsvergaderings en Gemeentevergaderings oor herstelwerk aan die Kerkgebou gepraat.

Algaande het dit dan ook duideliker geword dat 'n nuwe kerkgebou 'n noodsaaklikheid geword het, aangesien dit nie meer betalend was om die ou kerk te herstel nie. Daar is dan ook 'n begin gemaak met 'n boufonds.

Ongelukkig egter het die lidmaatoffers gedaal en is die verwagte bedrae per jaar nie ingevorder nie. Dit het sommige lidmate huiwerig laat voel om die skuld aan te gaan om 'n nuwe kerk te bou.

Ds. Van Zyl het die gemeente egter daartoe opgeroep om die bou van die nuwe kerk te sien as 'n geloofsdaad. Op 8 Mei 1943 is daar toe 'n boukommissie aangewys wat op die saak moes ingaan. Die kommissie het bestaan uit ds. F. J. van Zyl, en brs. P. Visage, W. G. Roets, J. P. C. Meyer, T. F. Dreyer, R. J. Coertze, J. Visage, en J. Dreyer. Later is ook dr. J. R. G. Klerck bygevoeg.

Nadat nog vele ander struikelblokke uit die weg geruim is, kon gedurende Januarie 1946 met die bouwerk begin word en is die hoeksteen van die nuwe kerk deur ds. F. J. Van Zyl op 20 April 1946 gelê. Op dieselfde dag het prof. S. P. Engelbrecht die hoeksteen van die ou kerk, wat op 22 Januarie 1898 deur ds. M. J Goddefroy gelê is, in die nuwe kerk herlê.

Met die afbreek van die ou kerk is die volgende dokument in die handskrif van ds. Goddefroy en deur verskeie persone geteken, agter die ou hoeksteen gevind:

„Heil Den Lezer."

„Op heden den 22en dag van Januarie in het jaar onzes Heeren 1800 acht en negentig is de hoeksteen gelegd van dit Godshuis, namens de Ned. Hervormde Gemeente van Standerton, door haren Herder en Leereear Ds. M. J. Goddefroy; onder aanroeping van den Naam des Drie eenigen Gods, en met dankbare lofgezangen. Onder de uitdruktelyke voorwaarde dat dit Bedehuis nooit ofte nimmer onder geenerlei betoog of voorwaarde mag worden overgebracht of getransporteerd op eenigen anderen naam of op eenige ander Kerkgenootskap dan de Ned. Hervormde Kerk der Zuid-Afrikaansche Republiek.

„Aldus gedaan en getekend te Standerton op dag en datum genoemd."

Hierna volg die handtekening van die Kerkraad, die boukommissie, die argitek en aannemer en 'n groot aantal gemeentelede.

Op feestelike wyse kon die gemeente op Saterdag, 12 April 1947 om 2.30 nm. sy nuwe kerkgebou inwy. Met die inwyding van hierdie kerkgebou is in 'n lank gevoelde behoefte voorsien.

Gedurende ds. F. J. van Zyl se dienstyd is die Afrikaanse Psalm- en Gesangeboek ook in Standerton in gebruik geneem en wel tydens 'n feesdiens op 29 Oktober 1946.

Teen die einde van 1948 het ds. Van Zyl egter 'n beroep aanvaar na die gemeente Lydenburg en op 16 Januarie 1949 het die gemeente Standerton hartseer en teleurgesteld afskeid geneem van 'n geliefde pastoriepaar: Ds. en mevr. Van Zyl.

DIE DIENSTYD VAN DS. H. M. E. DREYER
Oktober 1949 tot Desember 1953.

Na die vertrek van ds. Van Zyl het dit geruime tyd geduur voordat die gemeente weer 'n eie leraar sou kon ontvang. Nadat verskeie beroepe deur die kerkraad uitgebring is, het ds. H. M. E. Dreyer van Florida die beroep na Standerton aanvaar waar hy op 14 Oktober 1949 ontvang en op 15 Oktober bevestig is.

Gedurende die dienstyd van ds. H. M. E. Dreyer is nie alleen baie hard gewerk om die skulde van die gemeente af te los nie, maar ook is daar reeds nuwe take aangepak soos die bou van 'n nuwe pastorie en die installering van 'n nuwe orrel.

Daar is reeds op 'n gemeentevergadering van 30 April 1949 besluit om die bestaande pastorie te verkoop. Na die koms van ds. Dreyer is hierdie besluit om die ou pastorie vir £4000 te verkoop en 'n nuwe pastorie te bou.

Reeds in die tyd van ds. T. F. J. Dreyer is daar 'n besluit geneem om 'n nuwe orrel vir die gemeente aan te koop en daar is dan ook 'n orrelfonds gestig. Gedurende die diensjare van ds. F. J. van Zyl is hierdie fonds voortgesit. Dit sou egter tot 1953 duur voordat die orrel ingebruik geneem sou kon word.

Op 19 Augustus 1951 is daar besluit dat die tyd nou ryp is om ook in die wyk Meyerville 'n saal te bou.

Aan die begin van 1950 het ouderling R. J. Coertze as skriba bedank na 'n dienstyd wat reeds in Mei 1939 begin het. Hy is op 14 Januarie 1950 deur A. Smith opgevolg. Nog 'n bekende wat in hierdie tyd die tuig neergelê het was oudl. M. C. Strydom wat ook vir etlike jare die kassier van die gemeente Standerton gewees het.

In die loop van Desember 1953 het ds. H. M. E. Dreyer 'n beroep na die gemeente Pretoria-Wes aangeneem en vertrek ook hy en mevr. Deyer uit Standerton.

DIE JONGSTE TYD

Na die vertrek van ds. H. M. E. Dreyer was die gemeente vir ongeveer drie maande vakant voordat Prop. J. A. Jacobs op 16 April 1954 georden en bevestig is as die vyfde predikant van die gemeente Standerton.

Uit hierdie jongste tyd word enkele momente genoem soos:

Die herbou van die orrel, wat deur die Raad vir Kerkmusiek herontwerp is.

Daar is te Meyerville twee burgererwe, met 'n saal daarop aangekoop: Hiermee is die ideaal, wat in 1951 daar gestel is, verwesenlik. Enkele jare later is hierdie saal herbou en ook heelwat vergroot.

Met die bou van die kerksaal, gedurende 1961, op die kerkplein, is 'n lang gekoesterde ideaal verwesenlik.

Op 27 April 1963 het die N.H.S.V. op luisterryke wyse hulle mondigwording gevier.

Vyftig jaar is 'n lang pad om op terug te kyk. Baie dinge het gebeur. Baie om oor bly te wees en ook baie wat droewig stem. In hierdie oomblik van terugkyk, staan die gemeente met diepe dankbaarheid in die hart, en roep saam met die Psalm-digter uit:

„Loof die Here, o my siel, en alles
wat binne-in my is, sy heilige Naam!
Loof die Here, o my siel, en vergeet
geeneen van sy weldade nie."

GEDRUK DEUR STANDERTON DRUKKERY BPK.